



Bronnen

Diverse publicaties van de Nederlandse Beugelbond (NBB)

W.J.M.A. Asselbergs & A.P. Huysmans (ed.) (1955)
Het Spel vanden heilighen Sacramente vander Nyeuwervaert

A.M.J.A. Berkvens, G.H.A. Venner & G. Spijkerboer (OVR) (ed.)
Geldrische Landt- ende Stadtrechten in 't Overquartier van Ruremundt

C. Kilianus (1599)
Etymologicum Teutonicae Linguae

Redactie

A. Boonstra, R. Paardekooper

Illustraties

Historisch OpenluchtMuseum Eindhoven behalve
Gravure J. Cock 'St.-Joriskermis' uit: M.L. Verhoef (1986)
Bruegel (Muenchen)

Lay out en bewerking illustraties
M.A. Zielinska - Mohini Visions

Copyright © 2003, Historisch OpenluchtMuseum Eindhoven
www.historisch-openluchtmuseum-eindhoven.nl

Geschiedenis

Beugelen is één van de oudste balsporten van Nederland. Zo schonk Hertog Albrecht in Haarlem in 1390 een stuk grond om er een beugelbaan op aan te leggen. In de archieven van Deventer stond in 1432 vermeld dat er werd gebeugeld aan de oever van de IJssel. Misschien was het in het begin een spel van de adel. Al snel (zoals te zien aan een verordening in Deventer uit 1483) werd het populair en groeide het beugelen uit tot een echte volkssport. Bij de gegoede stand werd het beugelen verdrongen door het kolven en het meer deftige 'jeu de billard' en natuurlijk later het golfen. Het dagelijks taalgebruik werd doorspekt met uitdrukkingen, verbonden met dit spel zoals rond 1463 in een mirakelspel (een soort toneelstuk) uit West-Brabant (vrij vertaald): "Ik zal Uw bal door den beugel jagen, gij zult het tegen mij verliezen" of de nog steeds bestaande uitdrukking: "dat kan niet door de beugel". De term komt als "boghelen" al voor in de vroege gedrukte woordenboeken, zoals dat van Kilianus van 1599. In het Gelderland van 1620 werden winsten die jongeren behaalden met "caetsen, balslaen, beugelen ende kegelspeelen.." van hen ontnomen. Blijkbaar was dit even erg als gokken. En het waren niet alleen mannen en kinderen die beugelden, ook veel vrouwen deden mee. Het is zeker geen sport waar veel kracht voor nodig is, maar meer nog strategie.



Een van de eerste afbeeldingen dateert uit 1600. Een schilderij van Pieter Brueghel de Jonge toont het Beugelspel tijdens de St. Joriskermis. Hier een gravure, gemaakt naar het schilderij.

Ook is er een pentekening uit 1611 van Augustus von Mayerburg die het beugelspel toont voor het Paleis van de Ambassadeurs in Moskou. Een houtsnijwerk in het St. Anna altaar in Kempen (Duitsland) beeldt 2 beugelende kinderen uit.

Tot aan de Tweede Wereldoorlog trof men vooral in Limburg en Brabant in elk dorp nog één of twee beugelbanen aan. Dit waren merendeels niet-overdekte banen, in de buurt van herbergen, waar men uitsluitend voor ontspanning beugelde, of toernooien speelde om hammen en worsten.

In 1933 werd de Nederlandse Beugel Bond (NBB) opgericht. Tegenwoordig wordt er in competitieverband gespeeld; de NBB is onderdeel van de Nederlandse Sport Federatie (NSF) en telt 1500 leden. Het blijft een volksspel, dat met name hoort bij Brabant, Nederlands en Belgisch Limburg.



Het Beugelspel

De baan

Er wordt gebeugeld op een lemen baan van ongeveer 10,5 meter lang en 5,15 meter breed, met een houten rand eromheen van ongeveer 20 centimeter hoog. Bij het begin is een kleine greppel. Bijna aan het einde, op 2,5 meter steekt een ijzeren beugel van ongeveer 30 cm doorsnee uit de baan omhoog. Vroeger werd er eenvoudigweg op straten, pleinen en zelfs kerkhoven gebeugeld: alleen een ring was in principe nodig, en de bollen natuurlijk.

De bollen

Nodig zijn vier bollen (twee per kleur) van ongeveer 18 cm doorsnee en een gewicht van ongeveer vier kilo. Vroeger waren deze van hout (soms van leer, opgevuld met haren), tegenwoordig van kunststof. De bollen moeten in een rechte lijn gespeeld worden.

De sleger

Er wordt gespeeld met een soort houten kolenschep, sleger genoemd. Deze sleger is 70 tot 80 centimeter lang. Hiermee (niet met de handen) moet telkens de zware bol worden weggeduwd, niet geslagen! De sleger wordt met twee handen vastgehouden tijdens het spelen. De sleger mag geen contact meer hebben met de bol op het moment dat deze bol een andere bol of voorwerp raakt.



De start

Het spel wordt meestal met twee tegen twee, maar ook wel met één tegen één gespeeld. Er zijn echter altijd vier ballen in het spel. De ballen moeten om de beurt gespeeld worden. De speler moet met beide voeten op de baan staan, behalve bij het spelen uit de greppel. Dan (bij het "opspelen") staat één voet in de greppel.



Het spel begint als de eerste speler zijn bal met de sleger probeert op te spelen vanaf de greppel. Wanneer zijn bal stil ligt is de tegenpartij aan de beurt. Zijn alle vier de ballen gespeeld dan is diegene aan de beurt wiens bal het dichtst bij de beugel is blijven liggen, daarna de dan dichtst bijzijnde en zo voort.

De puntentelling

Je krijgt twee punten voor elke bal die van voren door de beugel rolt. Elke bal van de tegenstander die per ongeluk of expres in de greppel belandt levert je ook twee punten op. De bal van de tegenstander kan alleen bewogen worden doordat hij wordt "aangetikt" door je eigen bol. Raak je de bol van de tegenstander waardoor je eigen bol in de greppel belandt, dan krijgt de tegenstander er twee punten bij. Ook gaan er twee punten af als jouw bol, per ongeluk of expres, via de achterkant door de beugel gaat. Ballen verlaten het spel nooit. Degene die het eerst 15 of 30 punten heeft is winnaar; gelijkspel is niet mogelijk.

Taktiek

Probeer niet alleen je bal door de beugel te spelen, maar kets de bal van de tegenpartij ook weg als die in een gunstige positie ligt of probeer hem in de greppel te ketsen. Handigheid en helderheid is niet voldoende, geluk ook niet. Je moet je kunnen verplaatsen in de andere partij en diens plannen proberen te achterhalen en er een stokje voor steken. Laat je niet "in de goot schuiven!"

